

II БОБ. «ИЖТИМОЙ ПРОФИЛАКТИКА НАФТАЛИГИ»НИ О‘ТКАЗИШНИНГ МАҚСАДИ ВА АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ

1. Республика мажаллаларида «Ижтимоий профилактика нафталиги»ни о‘тказишдан асосий мақсад:

(а) мажаллаларда ижтимоий профилактика самарадорлигини ошириш орқали ҳуқуқбузарликларнинг барваqt олдини олиш;

О‘збекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 29 ноябрдаги ПФ-27-сон Фармони билан тасдиqlанган «О‘збекистон Республикасининг Жамоат хавфсизлиги концепцияси» ва бошqa бир qатор ҳужжатларга мувофиқ юртимизда ҳуқуқбузарликларни барваqt олдини олиш мақсадида ижтимоий профилактикани амалга оширишнинг аниq механизmlари белгиланди, уни йо‘лга до‘йишда «Е-ижтимоий профилактика» ахборот тизими жорий қилинган. О‘збекистон Республикаси Президентининг «Мажалла институтининг жамиятдаги ролини тубдан ошириш ва унинг аholi муаммоларини ҳал этишда биринчи бо‘g‘ин сифатида ишлашини таъминлашга қаратилган чора-тадбирлар то‘g‘рисида»ги 2023 йил 21 декабрдаги ПФ-209-сон Фармони билан жамоатчилик асосида фаолият юритадиган «мажалла еттилиги» ташкил этилди. Бугунга қадар мажаллаларда ижтимоий профилактика самарадорлигини ошириш орқали ҳуқуқбузарликларнинг барваqt олдини олишда мажалла еттилиги фаол иштирок этиб келмоқда.

«Ижтимоий профилактика haftалиги», бу – республика маналлаларида ижтимоий профилактика тадбирлари самарадорлигини оширишга қаратилган haftаликнинг ташкилий, амалий, услубий ва бошқа чора-тадбирлари мажмуасидир. Эндиликда О‘збекистон Республикаси Президентини 2026 йил 5 январдаги «Республика маналлаларида хавфсиз муҳитни яратиш йо‘налишида яхлит манзилли ишлаш тизимини жорий этишга қаратилган до‘шимча чора-тадбирлар то‘g‘рисида»ги ПQ-1-сон қарорига асосан ижтимоий профилактикани амалга ошириш вазифалари юқори ва о‘рта бо‘g‘ин давлат ҳокимияти ва бошқа органларининг масъул шахсларига шахсан бириктирилди.

(б) ижтимоий профилактика объектларининг муаммоларини о‘рганиш ва ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш;

Маълумки, ижтимоий профилактика доирасида маналлада аҳоли орасида ижтимоий, иқтисодий, психологик, ҳуқуций ва бошқа муаммолар юзага келиши, шунингдек бундай муаммолар юзага келганда эса уларни hal этиш орғали ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва уларнинг содир этилишига имкон берган шарт-шароитларни бартараф этишга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, ҳуқуций, психологик ёки тиббий чора-тадбирлар тушунилади. Бунда биринчи галда ижтимоий профилактика объектларининг муаммолари о‘рганилади. Бу борада О‘збекистон Республикаси Вазирлар Манкамасининг 2025

йил 1 декабрдаги «Жамоат тартибини сақлаш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва һуқуғбузарликлар профилактикаси соҳасидаги Нукумат қарорларини тизимлаштириш то‘г‘рисида»ги №754-сон қарори мавжуд. Ушбу қарорга «Обод ва хавфсиз маҳалла» тамойили асосида маҳаллаларда ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш тартиби то‘г‘рисида Низом 2-илова сифатида келтирилган, Низомга ко‘ра:

Ижтимоий профилактика обьекти бо‘лган шахслар тоифасига қуидагилар киритилган:

а) һуқуғбузарлик содир этиш эҳтимоли бо‘лган шахслар:

банд бо‘лмаган ёки доимий даромад манбаига эга бо‘лмаган ишсиз шахслар;

спиртли ичимликлар, гиёҳвандлик воситалари, психотроп ёки инсон аql-иродасига таъсир этувчи бошقا моддаларга қарам бо‘либ долган шахслар;

қимор ва таваккалчиликка асосланган бошقا о‘йинларга ружу қо‘йган шахслар;

g‘айриижтимоий хулқ-атворли шахслар;

қаровсиз ва назоратсиз долган вояга етмаганлар;

ишсиз ёшлар ва мактаб битирувчилари;

давлат ко‘магига муҳтоҷ «оғ‘ир» тоифадаги ёшлар;
(ижтимоий, иқтисодий, һуқуқий ёки психологик һолатдан келиб чиққан һолда қо‘шимча давлат қо‘ллаб-қувватловига эҳтиёж сезадиган, шу жумладан ижтимоий хавф гурунiga кирувчи ёшлар тушунилади)

хуқуқбузарлик содир этишга мойиллиги бо‘лган ёшлар; ажрим ёқасига келиб долган ва низоли оиласлар; ёрдамга муҳтож бо‘лган ва оғ‘ир ижтимоий аҳволга тушиб долган хотин-қизлар;

мунтазам тазийиқ ва зо‘равонликка учраб келаётган хотин-қизлар; (*Низомда шу тоифада берилган*)

жазони ижро этиш муассасаларидан қайтган ва профилактик һисобда турган шахслар;

оғ‘ир аҳволга тушиб долган ва оғ‘ир аҳволга тушиб колиш хавфи юқори бо‘лган шахслар;

тадбиркорлик фаолиятини бошламоқчи бо‘лган шахслар;

б) ҳуқуқбузарликдан жабрланиш эҳтимоли бо‘лган шахслар:

парваришга муҳтож ёлг‘из кексалар;

ногиронлиги бо‘лган ва оғ‘ир касалликка чалинган шахслар.

Маълумот учун, 2025 йилда ишсизлик даражаси 5,5 фоиздан 4,9 фоизга тушди. Қарийб 1,5 миллион эҳтиёжманд аҳоли камбаг‘алликдан чиқди, илк бор 1 минг 435 та маҳалла «камбаг‘алликдан холи» ҳудудга айлантирилди. Маҳалла еттилиги орқали кредит, субсидия, компенсация каби 100 дан зиёд хизматлар орқали ижтимоий һимоянинг мутлақо янги тизимини йо‘лга до‘йган бо‘либ, натижада 8,5 миллиондан зиёд одам камбаг‘алликдан чиқди, ишсизлик 2 карра қисқарди.

Юоридаги ижтимоий профилактика объекти бо‘лган шахслар муаммоларини аниqlаш қуйидаги усуллар орғали амалга оширилади:

ижтимоий профилактика объектлари қуйидагилар асосида аниqlанади:

аҳолини «хонадонбай» о‘рганиш;

маҳалла фаоллари, уйбоши ва ко‘чабошилар берган маълумотлар;

жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари;

жиноятнинг сабабларини ва унинг содир этилишига имкон берган шарт-шароитларни бартараф қилиш то‘g‘рисида суриштирувчи, терговчи, прокурорнинг тақдимномаси;

ижтимоий профилактика тадбирларини амалга оширувчи субъектлар ва ижтимоий профилактика тадбирларини амалга оширишга ко‘маклашувчи шахслар томонидан тақдим этилган маълумотлар;

оммавий ахборот воситалари, Интернет жаҳон ахборот тармог‘и ҳамда ижтимоий тармоқлар орғали олинган маълумотлар;

манфаатдор давлат органлари ва ташкилотлари томонидан берилган бошқа маълумотлар.

Маҳалла еттилиги томонидан аҳолининг муаммоларини о‘рганиш бо‘йича «Ягона саволнома» то‘лдирилади.

(в) аҳолининг һуқуций онги ва маданиятини юксалтириш, уларни sog‘лом турмуш тарзи ва спортга тарғиб қилиш;

Aholinинг ҳуқуций онги ва маданиятини юксалтириш, уларни sog‘лом турмуш тарзи ва спортга тарг‘иб қилиш — жамият тараққиёти учун муҳим йо‘налиш ҳисобланади. Бу фуқароларнинг қонунларга ҳурмат билан муносабатда бо‘лишини шакллантиради. О‘з ҳуқуқ ва мажбуриятларини билишга ёрдам беради. Сог‘лом турмуш тарзи эса инсон саломатлигини мустаҳкамлайди. Спорт билан шуг‘улланиш жисмоний ва руҳий баркамолликни таъминлайди. Ушбу омиллар aholinинг фаоллигини оширади. Натижада sog‘лом, онгли ва масъулиятли жамият шаклланади.

Жамият аъзоларининг қонун ва ҳуқуций меъёрлар наqidаги билимларини ошириш, уларга ҳурмат билан муносабатда бо‘лишни шакллантиришни англатади. Бу жараён фуқароларнинг о‘з ҳуқуқ ва мажбуриятларини билишига хизмат қиласи. Нуқуций онг юксалган жамиятда қонунбузарликлар камаяди. Нуқуций маданият эса қонунларга итоат қилиш, адолат ва қонунийлик тамойиллариға амал қилишда намоён бо‘лади. Бу орқали фуқароларнинг фаол фуқаролик позицияси кучаяди. Натижада жамиятда барқарорлик ва тартиб-интизом таъминланади. инсон саломатлигини мустаҳкамлашга қаратилган муҳим ижтимоий вазифадир. Бу жараён то‘g‘ри овқатланиш, жисмоний фаоллик ва заарли одатлардан воз kechiшни о‘з ичига олади. Спорт билан мунтазам шуг‘улланиш организмни бақувват қиласи. Сог‘лом турмуш тарзи касалликларнинг олдини олишга ёрдам беради. У инсоннинг иш қобилиятини оширади. Шунингдек, ёшларда

интизом ва масъулият һиссини шакллантиради. Жамиятда sog‘лом авлодни вояга етказишга хизмат қиласи.

(г) фуқароларни жипслаштириш, маҳаллаларда sog‘лом муҳит яратиш ва фуқароларда маҳаллага дахлдорлик һиссини уйғ‘отишдан иборат.

Фуқароларни жипслаштириш, маҳаллаларда sog‘лом муҳит яратиш ва фуқароларда маҳаллага дахлдорлик һиссини уйғ‘отиш — жамият барқарорлигини таъминлашга қаратилган муҳим вазифадир. Бу о‘заро ҳурмат ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлайди. Маҳаллада тинчлик ва тартиб-интизомни таъминлайди. Аҳолининг жамоат ишларида фаол иштирокини оширади. Нар бир фуқаронинг масъулият һиссини кучайтиради. Натижада аҳил, фаровон ва барқарор жамият шаклланади.

Жамият аъзоларини умумий мақсад ва манфаатлар атрофида бирлаштириш жараёнидир. Бу о‘заро ҳурмат, ишонч ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлайди. Жипслик жамиятда ижтимоий барқарорликни таъминлайди. Фуқаролар о‘ртасида ҳамкорлик ва бирдамлик кучаяди. Турли қарашибап ва фикрларга нисбатан баг‘рикенглик шаклланади. Натижада жамиятнинг ривожланиши ва тараққиёти тезлашади. Аҳоли о‘ртасида тинчлик, о‘заро ҳурмат ва ҳамжиҳатликни таъминлашга қаратилган муҳим жараёндир. Бу sog‘лом турмуш тарзини до‘ллаб-куватлашни о‘з ичига олади. Ёшларни салбий таъсирлардан асраршга хизмат қиласи. Оилалар о‘ртасида аҳилликни мустаҳкамлайди. Қонунийлик ва тартиб-интизомни

таъминлайди. Натижада маҳаллада барқарор ва фаровон һаёт шаклланади. һар бир инсоннинг о‘з маҳалласи тақдирига бефарқ бо‘лмаслигини шакллантиришдир. Бу маҳалладаги муаммоларга масъулият билан ёндашишни англатади. Аҳолининг жамоат ишларида фаол иштирокини оширади. О‘заро ёрдам ва һамжиҳатликни мустаҳкамлайди. Маҳалланинг ободончилиги ва тараққиётига һисса қо‘шишга ундейди. Натижада жипс ва фаол жамоа вужудга келади.

2. Республика маҳаллаларида о‘тказиладиган «Ижтимоий профилактика һафталиги»даги асосий вазифалар қуидагилардан иборат:

(а) ижтимоий профилактика объектлари билан ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш учун хulosалар расмийлаштириш, ижрочиларга йо‘налтириш ва ижросини таъминлаш;

О‘збекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 1 декабрдаги «Жамоат тартибини саqlаш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва һуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги Нукумат қарорларини тизимлаштириш то‘ғ‘рисида»ги №754-сон қарорга мувофиқ ижтимоий профилактика тадбирлари бо‘йича профилактика инспектори томонидан ахборот тизимида хулоса тайёрланади. Хулосада қуидаги маълумотлар акс эттирилади:

ижтимоий профилактика тадбирлари амалга ошириладиган шахслар билан о‘тказилган профилактик сұхбатлар;

ижтимоий профилактика тадбирлари амалга ошириладиган шахсларнинг турмуш тарзи ва ижтимоий профилактика объектлари;

о‘з ваколатлари доирасида тегишли давлат органлари ва ташкилотларидан олинган ижтимоий профилактика тадбирлари амалга ошириладиган шахслар ва уларнинг оила аъзолари нацидаги маълумотлар. Хулоса асосида қуидагилар то‘г‘рисидаги маълумотлар ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш учун ахборот тизими орғали тегишлилиги бо‘йича ижтимоий профилактика тадбирларини амалга оширувчи субъектларга юборилади. Мажалла раиси ижтимоий профилактика тадбирларини амалга оширувчи субъектларга бириткириладиган шахслар билан мажаллага бириткирилган давлат органлари ва ташкилотлари вакилларини жалб этган ҳолда ижтимоий профилактика тадбирлари ҳамкорликда ташкил этилишини таъминлайди.

(б) фуқароларнинг ҳуқуций онги ва маданиятини ошириш, сог‘лом турмуш тарзига жалб қилиш бо‘йича таъсирчан тарг‘ибот кампанияларини олиб бориш;

фуқароларнинг ҳуқуций онги ва ҳуқуций маданиятини юксалтириш ҳамда уларни сог‘лом турмуш тарзига кенг жалб этишга қаратилган ишлар мазмуни ифодаланган. Таъсирчан тарг‘ибот кампаниялари орғали аҳолига қонунчилик талаблари, ҳуқуқ ва мажбуриятлар тушунирилади. Бу эса фуқароларда қонунга ҳурмат ва ҳуқуқбузарликларга нисбатан муросасиз муносабатни

шакллантиради. Шу билан бирга, сог‘лом турмуш тарзини тарг‘иб қилиш орқали жисмоний фаоллик, то‘г‘ри овқатланиш ва заарли одатлардан воз кечишга ундаш ко‘зда тутилади. Бундай комплекс ёндашув жамиятда сог‘лом муҳитни қарор топтириш ва ижтимоий барқарорликни мустаҳкамлашга хизмат қиласи.

(в) аҳолининг ижтимоий муаммоларини аниқлаш ва ҳал қилиш учун вилоят (туман, шаҳар) ҳокимларининг шахсий қабулларини о‘тказиши;

аҳолининг долзарб ижтимоий муаммоларини о‘з вақтида аниқлаш ва уларга ечим топишга қаратилган амалий чорани ифодалайди. Вилоят, туман ва шаҳар ҳокимларининг шахсий қабуллари фуқароларга о‘з муаммоларини бевосита раҳбариятга етказиши имконини беради. Бу жараён орқали аҳолининг турмуш шароити, иш билан таъминланиш, ижтимоий ҳимоя ва бошқа масалалар бо‘йича мурожаатлар о‘рганилади. Шахсий қабуллар масъул идораларнинг жавобгарлигини оширишга хизмат қиласи. Натижада муаммоларни тезкор ва манзилли ҳал этиш, аҳоли ишончини мустаҳкамлашга эришилади.

(г) аҳолининг бандлигини таъминлаш, тадбиркорликка жалб қилиш, ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имкониятини яратиш мақсадида меҳнат ярмаркалари, ҳуқуqий маслаҳатхоналар ташкил этиши;

«Ижтимоий профилактика ҳафталиги» доирасида маҳаллаларда амалга ошириладиган асосий вазифалардан бири аҳолининг бандлигини таъминлаш, уларни

тадбиркорликка жалб қилиш һамда ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имкониятини яратишдан иборат. Ушбу вазифани амалга оширишда маҳалла еттилиги аввало маҳаллада ишсиз, ваqtинча иши йо‘q, кам даромадли ва ижтимоий ҳимояга муҳтож фуқароларни аниqlаб, уларнинг ро‘йхатини шакллантириши лозим. Аниqlанган фуқароларни иш билан таъминлаш мақсадида туман (шаҳар) бандлик бо‘лими билан һамкорликда меҳнат ярмаркаларини ташкил этиш, корхона ва тадбиркорларни жалб қилган һолда мавжуд бо‘ш иш о‘ринлари нацида то‘лиқ маълумот бериш һамда иш жойларига йо‘лланмалар бериш ишлари олиб борилади. Шу билан бирга, о‘з ишини бошлаш истагида бо‘лган фуқароларга тадбиркорлик фаолиятини йо‘лга до‘йиш, имтиёзли кредитлар, субсидия ва грантлардан фойдаланиш тартиблари тушунтирилиб, уларни банклар ва тегишли ташкилотлар билан боб‘лаш чоралари ко‘рилади. Маҳаллада ҳуқуций маслаҳатхоналар ташкил этилиб, фуқароларга иш шартномаларини расмийлаштириш, тадбиркорликни ро‘йхатдан о‘тказиш, кредит олиш, ижтимоий нафақа ва имтиёзларни расмийлаштириш бо‘йича бепул ҳуқуций тушунтиришлар берилади. Шунингдек, аҳолини «Темир дафтари», «Аёллар дафтари», «Ёшлар дафтари» орғали ко‘рсатиладиган ижтимоий хизматлар, касбга о‘қитиш курслари ва моддий ёрдам турлари билан қамраб олиш, зарур ҳужжатларни тайёрлашда амалий ёрдам ко‘рсатиш маҳалла еттилигининг муҳим вазифаларидан ҳисобланади. Мазкур ишлар орғали маҳаллада ишсизликни камайтириш, аҳолининг даромад манбаларини ошириш ва ижтимоий барқарорликни таъминлашга эришилади.

(д) тарг‘ибот кампаниялариға таниқли шахслар, хонандалар, актёрлар, спортчилар ва бошқа фаолларини кенг жалб қилиш.

Таниқли шахсларнинг иштирок этиши профилактика тадбирларининг очиқ, холис ва самарали о‘тишини таъминлайди. Улар кенг аудиторияга эга бо‘лгани сабабли ижтимоий хавфларнинг олдини олиш, адолат ва зо‘равонликсиз муносабат каби қадриятларни тарг‘иб қилишда катта таъсир ко‘рсатади. Айниқса ёшлар орасида уларнинг намунаси профилактика хабарларининг тез ва кенг тарқалишига хизмат қиласи. Шу орқали жамоатчилик эътибори жамланиб, ижтимоий ижобий хулқни шакллантиришга эришилади.